COMPETENŢA INSTANŢELOR JUDECĂTOREŞTI DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CAZUL UNUI LITIGIU DE CONSUM CU ELEMENT DE EXTRANEITATE [1]

JURISDICTION OF THE COURTS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN A CONSUMER DISPUTE WITH A FOREIGN ELEMENT

Ion FRUNZE, *doctor în drept,*
Universitatea de Studii Europene din Moldova
E-mail: ifrunze@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0003-4929-0689

CZU: 347.65/.68(478)
https://doi.org/10.53783/snierm2025.14

Rezumat. *Articolul examinează competența instanțelor judecătorești din Republica Moldova în soluționarea litigiilor de consum care conțin element de extraneitate, având în vedere atât normele interne, cât și influența reglementărilor internaționale. Sunt evaluate criteriile de stabilire a competenței, precum și particularitățile protecției oferite consumatorului în context transfrontalier. Lucrarea evidențiază modul în care legislația națională, în corelare cu Tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, asigură un echilibru între accesul facil la justiție pentru consumator și principiile generale privind competența internațională. Concluziile evidențiază că determinarea competenței instanței în litigiile cu element de extraneitate se bazează pe principii bine definite, menite să garanteze accesul efectiv al consumatorului la justiție și să prevină dezechilibrele generate. Aplicarea corectă a acestor norme contribuie la stabilitatea raporturilor juridice și la asigurarea unui cadru previzibil pentru soluționarea litigiilor internaționale de consum.*

Cuvinte-cheie: *jurisdicție, competență internațională, competență judiciară, instanță competentă, litigii transfrontaliere.*

Summary. *The article examines the jurisdiction of courts in the Republic of Moldova in resolving consumer disputes that contain an element of foreignness, taking into account both domestic norms and the influence of international regulations. The criteria for establishing jurisdiction are evaluated, as well as the particularities of the protection offered to the consumer in a cross-border context. The paper highlights how national legislation, in correlation with the International Treaties to which the Republic of Moldova is a party, ensures a balance between easy access to justice for the consumer and the general principles of international jurisdiction. The conclusions highlight that the determination of the court's jurisdiction in disputes with an element of foreignness is based on well-defined principles, designed to guarantee the consumer's effective access to justice and to prevent the*

[1] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice,* realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

imbalances generated. The correct application of these norms contributes to the stability of legal relations and to ensuring a predictable framework for the resolution of international consumer disputes.

Keywords: *jurisdiction, international jurisdiction, judicial competence, competent court, cross-border litigation.*

În contextul intensificării relațiilor transfrontaliere și al creșterii volumului de tranzacții comerciale internaționale, litigiile de consum cu element de extraneitate capătă o importanță tot mai mare în Republica Moldova. Caracterul lor complex rezultă din intersectarea normelor interne privind protecția consumatorilor cu regulile de drept internațional privat, ceea ce ridică probleme specifice privind determinarea competenței instanțelor judecătorești. Alegerea instanței competente nu reprezintă doar o etapă procedurală preliminară, ci o garanție fundamentală a accesului efectiv la justiție, mai ales pentru consumatori – partea considerată, în mod tradițional, vulnerabilă în raporturile juridice. În acest context, analiza cadrului normativ național, corelat cu standardele europene și internaționale, este esențială pentru înțelegerea modului în care instanțele moldovenești soluționează conflictele de competență în asemenea litigii. Prezentul articol își propune să examineze temeiurile legale, practica judiciară și provocările existente în determinarea competenței instanțelor Republicii Moldova în cazul litigiilor de consum cu element de extraneitate, oferind totodată o perspectivă critică asupra gradului de protecție efectivă acordate consumatorilor în astfel de situații.

În dreptul internațional privat nu funcționează un sistem unic de jurisdicție la nivel mondial, în cadrul căruia să fie aplicate reguli și la care justițiabilii să poată apela pentru obținerea unei autorități supranaționale. Fiecare stat dispune de propriul ansamblu normativ și stabilește propriile criterii de competență în soluționarea litigiilor care conțin un element străin. Atribuirea competenței se poate realiza fie prin norme obiective, fie prin opțiunea părților, acestea având posibilitatea să încheie clauze de alegere a jurisdicției sau convenții de prorogare. În procedura civilă națională, determinarea instanței competente se face pe baza regulilor privind competența materială și teritorială. Competența materială se fixează în funcție de obiectul, valoarea sau tipul cererii, precum și de natura atribuțiilor conferite instanțelor (pe verticală). Competența teritorială este stabilită atunci când distribuirea cauzelor între instanțe de același nivel (pe orizontală) se realizează potrivit unor criterii de situare geografică (domiciliul pârâtului, locul unde se află bunul etc.).

Dacă instanța sesizată își confirmă competența din perspectivă internațională, aceasta trebuie să analizeze ulterior competența internă – atât cea materială, cât și cea teritorială – și să înceapă judecarea litigiului. Înainte de a trece la soluționarea problemei pe fond, instanța este obligată să stabilească legea aplicabilă. Normele care indică legea materială în litigiile de drept internațional privat aparțin competenței

legislative a statului. Este esențial să se distingă între competența jurisdicțională și cea legislativă: deși mai multe jurisdicții pot fi simultan competente să judece un raport juridic cu element de extraneitate (din state diferite), legea aplicabilă fondului conflictului este unică, fiind indicată prin norma conflictuală a forului sesizat. Este necesară menționarea faptului că determinarea instanței competente poate rezulta și din acordul părților. Aceasta reprezintă o înțelegere prin care părțile unui raport juridic cu element străin convin să atribuie soluționarea litigiului unei instanțe care, în mod obișnuit, nu ar avea competență. Conform definițiilor doctrinare, „într-un litigiu ce conține un element de extraneitate, părțile pot conveni, înainte de inițierea procesului, să modifice competența și să mandateze o anumită instanță cu judecarea cauzei (prorogare convențională)".

Totuși, un asemenea acord este lipsit de valabilitate dacă instanța străină aleasă contravine competenței exclusive a instanțelor naționale sau invers. Mai mult, având în vedere că legislația Republicii Moldova privind protecția consumatorilor nu conține limitări referitoare la convențiile arbitrale, acolo unde legea nu le interzice, consumatorii pot încheia acorduri arbitrale cu profesioniștii, cel puțin în situația prejudiciilor patrimoniale. În lipsa unei distincții legislative, sunt acceptate atât compromisul – înțelegerea prin care părțile trimit către arbitraj un litigiu deja existent , cât și clauza compromisorie, care vizează eventuale conflicte viitoare. Deși ambele forme sunt recunoscute, clauza compromisorie este, de regulă, considerată mai puțin favorabilă consumatorului, putând uneori să capete caracter abuziv în contractele acestuia. În ceea ce privește litigiile de consum, desemnarea instanței competente și determinarea legii aplicabile necesită analiza sferei răspunderii pentru produse în raport cu prejudiciul consumatorului. În funcție de calificarea juridică a răspunderii – contractuală sau delictuală – competența se va stabili după ce se determină dacă litigiul se încadrează în domeniul contractual ori în cel extracontractual, deoarece normele de competență aplicabile acestor materii sunt diferite. Pentru identificarea instanțelor naționale competente, legislația Republicii Moldova în materie de drept internațional privat este concentrată în Codul de Procedură Civilă, care, în capitolul XLI, cuprinde art. 459. Potrivit acestuia, instanțele judecătorești ale Republicii Moldova sunt abilitate să soluționeze conflictele civile dintre o parte situată pe teritoriul Republicii Moldova și o parte străină, sau între două persoane străine.

Competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova în materia soluționării litigiilor străine care prezintă un element de extraneitate se stabilește potrivit prevederilor Capitolului IV al Codului de Procedură Civilă, în măsura în care Capitolul XLI nu conține dispoziții derogatorii. Instanțele din Republica Moldova au atribuția de a examina cauze cu element străin atunci când pârâtul – fie persoană juridică străină, cu sediul situat în alt stat, fie persoană fizică străină – are domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova. Instanța sesizată are obligația de a verifica, din oficiu, dacă este competentă să judece litigiul cu componentă de extraneitate. În situația în

care constată lipsa competenței, atât a sa cât și a oricărei alte instanțe din Republica Moldova, va respinge cererea ca inadmisibilă.

În situația în care o instanță judecătorească străină declară că nu are competența de a soluționa cererea depusă de un cetățean al Republicii Moldova, acesta este îndreptățit să transmită aceeași cerere unei instanțe competente din Republica Moldova. În ipoteza în care tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte prevăd norme diferite față de cele conținute în legislația procesual-civilă națională (inclusiv prevederile Capitolului XLI), se aplică dispozițiile tratatului internațional, cu condiția ca acestea să nu necesite adoptarea unor norme interne suplimentare pentru a produce efecte. În consecință, instanțele judecătorești ale Republicii Moldova, în procesul soluționării conflictelor de jurisdicție, trebuie să ia în considerare atât reglementările interne, cât și obligațiile internaționale ale statului, asigurând respectarea principiului priorității normelor convenționale acolo unde legea o impune.

Astfel, instanțele judecătorești ale Republicii Moldova, atunci când soluționează conflicte privind competența jurisdicțională, trebuie să verifice mai întâi dacă între Republica Moldova și statul străin implicat — al cărui cetățean este una dintre părțile raportului litigios — există sau nu un tratat bilateral de asistență juridică. Un asemenea tratat poate include dispoziții referitoare la stabilirea instanței competente. Dacă un asemenea acord internațional este în vigoare, instanțele aplică regulile prevăzute de acesta. În lipsa unui tratat, se aplică normele de competență stabilite de Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova. Convenția privind asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, de familie și penală, încheiată între statele membre ale Comunității Statelor Independente, stabilește în articolele 1–20 că instanța abilitată să soluționeze un litigiu de consum cu element de extraneitate este, de regulă, instanța domiciliului pârâtului. Totodată, potrivit art. 2 lit. b) din aceeași Convenție, instanțele Republicii Moldova dobândesc competență dacă obligația contractuală litigioasă a fost executată sau urma să fie executată integral ori parțial pe teritoriul Republicii Moldova. În materia răspunderii delictuale, competența revine instanței acelei Părți Contractante pe teritoriul căreia s-a produs fapta generatoare de prejudiciu sau a apărut răspunderea pentru paguba cauzată; alternativ, competența poate aparține instanței de la domiciliul sau sediul pârâtului.

Prin urmare, în cazul unui litigiu de consum cu element de extraneitate, instanțele Republicii Moldova își vor declara competența dacă prejudiciul a fost provocat pe teritoriul național. De exemplu, dacă un aparat electrocasnic achiziționat din România s-a dovedit defect și a cauzat unui consumator moldovean un prejudiciu corporal în Republica Moldova, atunci instanțele moldovene sunt competente. În același timp, competența poate reveni și instanței din România, în temeiul regulilor de la domiciliul pârâtului sau de la sediul producătorului. Pentru statele cu care Republica Moldova nu dispune de convenții bilaterale privind cooperarea juridică, determinarea competenței instanțelor naționale se realizează în baza prevederilor Codului

de Procedură Civilă. Astfel, articolele 459 și 460 din C.P.C. al Republicii Moldova enumeră o serie de criterii legate de elementul de extraneitate, pe temeiul cărora se stabilește jurisdicția în cauzele cu componentă internațională. Aceste repere sunt următoarele:

a) atunci când pârâtul ori reclamantul, în calitate de persoană fizică implicată în litigiul respectiv, deține cetățenia Republicii Moldova (lex patriae);
b) dacă domiciliul sau sediul părților – fie persoane fizice, fie persoane juridice – se află pe teritoriul Republicii Moldova (lex domicilii / lex societatis);
c) în situația în care pârâtul are bunuri localizate în Republica Moldova (lex rei sitae);
d) dacă prejudiciul adus vieții, sănătății sau patrimoniului unei persoane a avut loc în Republica Moldova ori dacă fapta cauzatoare de daune s-a produs aici (lex loci laesionis / lex loci delicti commissi);
e) în ipoteza în care executarea obligației contractuale trebuie să se desfășoare, sau s-a desfășurat deja, pe teritoriul Republicii Moldova (lex loci executionis).

Conform art. 454 din același cod, cetățenii altor state, apatrizii, entitățile străine și organizațiile internaționale beneficiază în fața instanțelor moldovenești de aceleași drepturi și obligații procesuale ca și subiecții de drept ai Republicii Moldova, cu respectarea dispozițiilor legale aplicabile.

Deși în domeniul contractelor de consum asemenea situații sunt întâlnite mai rar, părțile pot totuși conveni prorogarea competenței. Aceasta presupune stabilirea, prin acord explicit, a instanței care va soluționa eventualele litigii, fie la momentul încheierii contractului, fie ulterior, dar anterior declanșării procedurii judiciare. Există, de asemenea, instrumente juridice internaționale care permit în mod expres modificarea competenței, precum art. 3 al art. 33 din Tratatul de asistență juridică dintre Republica Moldova și Ucraina, art. 21 al Convenției de asistență juridică între statele membre ale CSI, sau art. 21 alin. 2 din Tratatul încheiat între Republica Moldova și Federația Rusă privind cooperarea juridică. În situația în care nu există nicio normă internațională aplicabilă, competența se determină potrivit art. 41 din Codul de Procedură Civilă.

În concluzii putem menționa că studiul demonstrează determinarea competenței instanțelor judecătorești din Republica Moldova în litigiile de consum cu element de extraneitate reprezintă un proces complex, aflat la intersecția dintre protecția consumatorului și normele de drept internațional privat. Deși cadrul juridic național oferă un nivel semnificativ de protecție pentru consumatori, aplicarea sa practică evidențiază nevoia unor clarificări suplimentare și a unei armonizări mai accentuate cu standardele internaționale. Consolidarea practicii judiciare, modificarea unor prevederi legislative și preluarea unor soluții eficiente din dreptul european pot contribui esențial la creșterea predictibilității și coerenței în materia competenței

internaționale. În ansamblu, rezultatele evidențiază necesitatea unei evoluții continue a cadrului normativ și jurisprudențial, în vederea garantării accesului efectiv la justiție pentru consumatorii implicați în litigii transfrontaliere.

Referințe bibliografice:

1. Codul Civil al Republicii Moldova (Legea nr. 1107/2002).
2. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova. (Legea nr. 225 din 30.05.2003)
3. Convenția privind acordurile de alegere a forului de la Haga.
4. I. Macovei. *Tratat de drept internațional privat. Ediția a* II-a 2023.
5. D. A. Popescu, M. Harosa – *Drept internațional privat. Tratat elementar,* București, Ed. Lumina Lex, 1999
6. I. Diaconu – *Drept internațional privat și procesual internațional*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1994.
7. M. Nicolae – *Competența internațională a instanțelor judecătorești,* Ed. Universul Juridic, București, 2014.
8. V. Ciornei – *Drept internațional privat. Aspecte teoretice și practice* Ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 2007
9. R. Rizoiu – *Protecția consumatorului în dreptul internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2017.
10. Ovidiu Ungureanu – *Drept internațional privat. Tratat,* Ed. Rosetti, București, 2002.
11. C. Bîrsan – *Drept internațional privat. Tratat, Ed. Hamangiu*, București, 2012.